

OSMANLI KÜLTÜR MERKEZLERİNDEN VARDAR YENİCESİ VE TEZKİRELERE GÖRE VARDAR YENİCESİ ŞAİRLERİ*

Ramazan EKİNCİ**

ÖZET

Osmanlı kültür tarihinde, Balkan coğrafyasındaki Üsküp, Filibe, Manastır, Prizren, Selânik, Belgrad, Vardar Yenicesi gibi şehirlerin önemi çok büyüktür. XIV. asır sonlarına doğru Osmanlı hâkimiyetine girmeye başlayan bu şehirlere, Anadolu'dan getirilen Türkmenler yerleştirilmiş ve böylece Balkanlar'ın Türkleşmesi hedeflenmiştir. Çoğu akıncı beyi olan bu şehirlerin yöneticileri, imâr ve iskân faaliyetlerine hız vermiş, buralara câmi, han, hamam, imârethane vb. sosyal kurumların yanı sıra mektep, medrese, külliye gibi kültürel kurumlar inşa etmişlerdir. Bu merkezlerde yetişen âlim, şair, nâsir ve mutasavvıflar klâsik Türk edebiyatı ve kültürünün en kıymetli simâları arasında yer almaktadır.

Çalışmamızın esasını teşkil eden şehir, bugün Yunanistan sınırları içinde kalan; Usûlî, Hayâlî ve Hayretî gibi klâsik Türk şiirinin önemli şairlerinin yetiştiği Vardar Yenicesi'dir. Bu yazıda, Vardar Yenicesi'nin Osmanlı hâkimiyetine geçtiği XIV. asırdan, şehrin elden çıktığı Balkan Savaşları'na kadarki zaman zarfında yetiştirdiği şairler ele alınacaktır. Anadolu sahasında yazılmış ilk tezkireler olan *Sehî* ve *Garibî* tezkirelerinden başlanılarak, XX. asır biyografik kaynaklarından *Osmanlı Müellifleri* ve *Tuhfe-i Nâilîye* kadar yirmi bir farklı eser taranmış ve Vardar Yenicesi'nden olduğu bildirilen yirmi bir şair tespit edilmiştir. Tezkirelerden hareketle 'Abdülganî-i Vardârî, 'Aşkî, Âgehî, Beyâzî, Derûnî, Garibî, Günâhî, Hâfız Mahmûd Efendi, Hayâlî, Hayretî, Mehmed, Râzî Mahmûd, Râzî Yûsuf, Rûhî, Selmân / İlâhî, Sıdkî, Sırrî, Şânî, Tâbî, Usûlî ve Yûsuf Sineçâk hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Vardar Yenicesi, Tezkireler, Şairler, Biyografi

ONE OF THE OTTOMAN CULTURAL CENTERS VARDAR YENİCESİ AND VARDAR YENİCESİ POETS ACCORDING TO TEZKİRES

ABSTRACT

In the cultural history of the Ottoman, cities in the Balkan geography, such as Skopje, Plovdiv, Monastery, Prizren, Thessaloniki,

*Bu makale, 10-12 Mayıs 2012 tarihlerinde Manisa'da düzenlenen *III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu*'nda, aynı adla sunulmuş tebliğin gözden geçirilmiş ve çeşitli ilâvelerde bulunulmuş hâlidir.

** Arş. Gör. Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: ramazanekinci@hotmail.com

Belgrade and Vardar Yenicesi have great importance. The Turkmens, brought from Anatolia, were placed into these cities, which were under the Ottoman rule towards the end of XIX. Century, so Balkans had been targeted to turkify. The managers of these cities, who were mostly the raider lords, had accelerated the development and housing activities, had built cultural institutions such as schools, madrasas, complexes, besides social institutions such as mosques, caravanserais, baths, charities in these areas. The scholars, poets, Nasirs and Sufis grown in these centers are among the most precious faces of the classical Turkish literature and culture .

The city that formed the basis of this study is Vardar Yenicesi, within the borders of Greece today, where the major poets, such as Usûlî, Hayâlî ve Hayretî, of the classical Turkish poetry, had grown. In this paper, the poets grown in the Vardar Yenicesi will be handled, from the occurrence of Ottoman rule in the city in XIV. Century till the Balkan Wars in which the city lost its freedom. Starting with first tezkires which were written in the Anatolian area, which are Sehî and Garibî Tezkires, up to *Osmanlı Müellifleri* from XX. centuries biographic sources and *Tuhfe-i Nâilî*, twenty one different works were examined. Twenty one poets were determined. It is said that these poets come from Vardar Yenicesi. Beginning with Tezkires informations will be given information about ‘Abdülganî-i Vardârî, ‘Aşkî, Âgehî, Beyâzî, Derûnî, Garibî, Günâhî, Hâfız Mahmûd Efendi, Hayâlî, Hayretî, Mehmed, Râzî Mahmûd, Râzî Yûsuf, Rûhî, Selmân / İlâhî, Sıdkî, Sırrî, Şânî, Tâbî, Usûlî and Yûsuf Sineçâk.

Key Words: The Balkans, Vardar Yenicesi, Tezkires, Poets, Biography.

Giriş

Yenice-i Vardar

Bugün Yunanistan sınırlarında kalan ve şimdiki ismi Giannitsa olan Vardar Yenicesi, Osmanlı döneminde Selânik vilayetine bağlı, Selânik-Vardar mecrasının batısında bulunan bir kasabaydı. Şehrin Rumca adı Yenitza’dır. (İnciciyan ve Andreasyan, 1973-1974: 51)

Yenice isminde birkaç tane daha şehir bulunduğu (Zağra Yenicesi, Edirne Yenicesi, Kızılağaç Yenicesi) çalışmamıza esas alınan Yenice’ye, diğerlerinden ayırmak amacıyla Vardar Yenicesi denilmiştir. (Evliyâ Çelebi, 2003: 76-80; Ş. Sâmî, 1996: 4803; Tuğlacı, 1985: 407) Vardar Yenicesi ismi, şehrin yakınlarında bulunan Vardar çayı dolayısıyla verilmiştir. Osmanlı resmî kayıtlarına göre Selânik livasına bağlı sekiz kadılıktan biri ve Selânik’e yarım menzil mesafede olan Yenice’de çarşı, cami, imârethane, medrese ve hamamlar vardır.

Yenice-i Vardar’ın Fethi

XIV. asrın başlarında kurulan ve küçük bir beylikten, dünya siyâsî tarihini değiştirecek kadar büyük ve kudretli bir yer edinen Osmanlı Devleti, ilk fetihlerine Batı Anadolu’da başlamıştır. Mücadeleye giriştiği güçler, dönemin Türk beylikleri ve Bizans tekfurları idi. Osmanoğulları, özellikle Bursa şehrinin fethinden sonra hâkimiyet alanını Batı’ya doğru genişletmeye başladı.

Orhan Gâzî’nin vefatından ardından tahta çıkan Sultan I. Murat, Rumeli ve Balkanların fethine yöneldi. Evrenos Bey ve Hacı İl Beyi komutasındaki kuvvetler Keşan’dan Dimetoka’ya

Turkish Studies

kadar olan yerleri ele geçirdiler. Sazlıdere zaferi ile Edirne ve Filibe, Osmanlı sınırlarına dâhil edildi. (1363/4) Sırp Sındığı zaferiyle Osmanlılar, Balkanlardaki fetihlerine hız verdiler.

Karesioğulları emirlerinden olup 1342'de Osmanlıların hizmetine geçen Evrenos Bey ise Batı Trakya'nın fethine görevlendirilmişti. Verilen emir üzerine Gümölcine üzerine harekete geçen Evrenos Bey, Gümölcine ve Yenice-i Vardar'ı fethederek Osmanlı topraklarına kattı. (1385'ten önce) (Uzunçarşılı, Tarihsiz: 162-186; Öztuna, 1982: 289-291)

Evrenosoğulları¹ tarafından alınmasından sonra, yoğun bir şekilde Türk iskânına sahne olan Yenice-i Vardar, XV. asırdan itibaren önemli bir sanat ve kültür merkezi olarak varlığını devam ettirmiştir. Şehrin imarına önem veren Evrenosoğulları, kurdukları vakıflar vasıtasıyla birçok han, hamam, medrese, cami, külliye vb. yaptırmışlardır.

Rumeli'deki Kültür Merkezleri Arasında Vardar Yenicesi'nin Yeri

Kültürel gelişmeler, siyasi gelişmeleri belli mesafelerden takip eder. Bir şehir, siyasi anlamda ne kadar gelişirse, bir müddet sonra orada, aynı oranda kültürel gelişme de tabii bir sonuç olarak kendini gösterir. Osmanlı toplumuna, işte bu pencereden bakıldığında ilk kültürel kurumların İznik ve Bursa'da temellendiklerini, buna bağlı olarak da ilk edebî ürünlerin yine bu şehirlerden çıktığı görülmektedir. Rumeli'deki fetihlerle beraber büyük ölçüde Balkanlar'da mekân tutan siyasi yapı, bu kez oralarda kültürün gelişip serpilmesine vesile olmuştur. İstanbul fethedilinceye kadar Osmanlı Devleti'nin önemli kültür merkezleri Bursa, Edirne,² Gelibolu, Serez, Vardar Yenicesi, Üsküp,³ Manastır,⁴ Filibe,⁵ Selânik, Belgrad, Prizren ve Priştine⁶ gibi Rumeli coğrafyasında yer alan şehirlerdi. (İsen, 2009: 50)

Şuarâ tezkirelerinde doğum yerleri bildirilen 1553 şairden, 157 tanesi Balkan coğrafyasındaki şehirlerde doğmuştur. (İsen, 1997: 70) Osmanlı coğrafyasının genişliği göz önünde bulundurulduğunda bu sayının azımsanmayacak bir yekûn tuttuğu daha iyi anlaşılacaktır. Rumeli'deki sanat ve kültür merkezlerinden Edirne ve Gelibolu'yu hariç tutarsak, Manastır, Filibe, Saraybosna'dan sonra en fazla şair yetiştiren şehir, Vardar Yenicesi'dir. Bu şehirler arasında Vardar Yenicesi'ni diğerlerinden ayıran yönü ise çok büyük bir şehir merkezi olmaması, önemli ticaret yollarından uzakta bulunması, medrese sayısının az olması ve herhangi bir şehzade sancağı olmamasına rağmen klâsik Türk edebiyatının ön sıralarda sayılan üç şairi (Usûlî, Hayretî, Hayâlî) başta olmak üzere, yirmi bir şair yetiştirmesidir. Balkan coğrafyasında yetişen şair sayısının yaklaşık %15'i Vardar Yenice'li'dir.

¹ Evrenosoğulları hanedanı hk. ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Evrenos" MEB *İslâm Ansiklopedisi*, Eskişehir 1997, C. 4, s.414-418;

Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005, C. 2, s.655-656;

Fahamettin Başar, "Evrenosoğulları", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 539-541;

Yasemin Umur, *Reconstructing Yenice-i Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008;

Heath W. Lorry - İsmail Erünsal, *Yenice-i Vardar'lı Evrenos Hanedanı: Notlar ve Belgeler*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.

² Edirneli şairler için bkz. Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

³ Üsküplü şairler için bkz. Mustafa İsen, "Kültür Tarihimizde Üsküp ve Üsküplü Divan Şairleri" *Varayım Gideyim Urumeli'ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009 s.79-88.

⁴ Manastırlı şairler için bkz. Mustafa İsen, "Edebiyat Tarihinde Manastır", *Varayım Gideyim Urumeli'ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009 s.95-101; Tuncay Bülbül, "Bir Kültür Merkezi Olarak Manastır ve Manastır Doğumlu Divan Şairleri", *Turkish Studies Volume 3/4 Summer 2008*, s. 454-471.

⁵ Filibeli şairler için bkz. Filiz Kılıç, "Kültür Tarihimizde Filibe ve Filibeli Divan Şairleri", *Hacı Bektaş Velî Dergisi*, Yıl: 2007, Sayı: 43.

⁶ Priştineli şairler için bkz. Mustafa İsen, "Edebiyat Tarihi Açısından Priştine ve Bu Şehir Doğumlu Divan Şairleri", *Varayım Gideyim Urumeli'ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009 s. 89-94.

Turkish Studies

Vardar Yenicesi, Türk kültür tarihinde kendisi hakkında şehrengiz yazılan müstesna birkaç şehir arasında yer almaktadır. Usûlî'nin ve Za'fî'nin kaleme aldıkları Vardar Yenicesi şehrengizleri,⁷ şehrin güzellerini ve güzelliklerini anlatmaktadır.

XVI. asır tezkire yazarlarından Âşık Çelebi (1520-1572), Vardar Yenicesi'nin nasıl bir kültür merkezi olduğunu vurgulamak amacıyla şunları söylemiştir:

“Rivâyet olunur ki Prezrin'de oğlan togsa adından mukaddem mahlas korlar. Yenice'de togan oğlan, etmege papa diyecek vakt Fârsî söyler. Priştine'de oğlan togsa dividi bilinde togar, dirler. Binâen 'alâ zâlik Prezrin şâ'ir menba'ı ve Yenice Fârsî ocağı ve Piriştine kâtib yatığıdır.” (Âşık Çelebi, 2010: 904)

Âşık Çelebi'nin çağdaşı olan Kınalızade Hasan Çelebi, tezkiresinde Yeniceli şairlerden bahsederken, sözü önce Yenice'ye getirmiş; şehrin tabii güzelliklerinin yanı sıra, nasıl bir ilim, irfan merkezi ve şair ocağı olduğu üzerinde durmuştur:

Vardar Yenicesi, güzel söz söyleyen belâgat sahibi şairlerin kaynağıdır. Kevser'e benzeyen suyu, anber saçan havasıyla cennetteki gül bahçelerini andıran ve “altından nehirler akan cennetler” ayet-i celîlesine örnek teşkil eden bir şehirdir. Hüner sahibi âlimlerin kaynağı ve merkezi, söz ustalığını şiar edinmiş şairlerin ocağı bir şehirdir. Kemal ehli kişilerin merkezi, belîğ söz söylemede usta olan şairlerin toplandığı şehirdir. Vardar Yenicesi, suyu ve havasının letafetiyle yüce cennete benzeyen, temiz ve güzel alanlarıyla yeryüzü bahçelerini kıskandırıp bağlarının güzelliğiyle İrem bağlarını, perde arkasına saklanmaya mecbur bırakan bir yerdir. İnsana ferahlık veren Vardar Yenicesi'nin bahçeleri yanında, Sebâ ülkesinin gül bahçeleri utancından yere girerler. Burası, dilberlerin dudakları gibi eşi benzeri bulunmayacak kadar güzel bir yer, zarif kişilerin menbaı, şairlerin toplandığı, övülmeye lâyık bir yerdir. Vardar Yenicesi, en büyük şairlerin madeni; şiirin, belâgatın ocağı ve “altından nehirler akan cennetler”e benzeyen bir şehirdir. Marifet erbâbının kaynağı, latife söylemekte usta olanların madeni, belîğ şiir söyleyenlerin merkezidir. (Beyzâdeoğlu, 2001: 53-54)

Seyâhatnâme adlı on ciltlik eseriyle Türk edebiyatına ve kültürüne eşsiz bir eser armağan eden Evliyâ Çelebi'nin yolu, Vardar Yenicesi'ne de uğramıştır. Şehri ayrıntılı bir şekilde tasvir eden Evliyâ Çelebi, burada bir tane medrese olduğunu bildirdikten sonra, söz konusu medrese hakkında kendine has üslûbuyla şunları söylemiştir:

“Bir âdem her ne kadar ahmak hebennak-ı sa'le-bi'l-humakâ olsa bu dershânedede bir kere *bismillahi* dese elbette bir yılda tefsîr-i şerîf istihrâc etmeğe liyâkat hâsıl eder, zîrâ Şeyh İlâhî hazretlerinin nazargâhıdır.” (Evliyâ Çelebi, 2003: 77)

Bu bilgiler ışığında, şehrin Fars kültürü açısından, bir başka ifadeyle edebiyat bakımından önemli merkezi olduğunu anlamaktayız. Bu küçük Rumeli kasabasının Fârisî ocağı haline gelmesi, hüner sahibi âlimlerin kaynağı ve merkezi, söz ustalığını şiar edinmiş şairlerin ocağı olması hususundaki âmilleri kaynaklar bize şu doğrultuda göstermektedir:

XVI. yüzyıl sonuna kadar Osmanlı Devleti'nin vurucu gücü akıncılar, Rumeli fetihlerinde en önemli vazifeyi ifa etmekteydiler. Bu akıncı aileleri, zamanla İstanbul'daki merkezi kendilerine model alarak taşrada kendi konumlarına uygun başkentler kuruyorlardı. Serdengeçti akıncılar yanında, özellikle onları gazaya teşvik edecek, gaziliğin ve şehitliğin faziletlerini nakledecek,

⁷ Bkz. Mustafa İsen, “Usûlî'nin Yenice Şehrengizi”, *Mehmet Kaplan İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 75, Ankara 1988, s. 131-148;

Bilal Çakıcı, “Za'fî'nin Vardar Yenicesi Şehrengizi”, *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları (JTS/TUBA)*, Harvard: Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University 2008, 32/I, s. 169-193.

moral verecek kişilere ihtiyaç vardı. Medreselerde yetişmiş, işin daha çok zahirî tarafıyla ilgili âlimlerin bu vazifeyi yerine getirmesi mümkün değildi. Bu işi, ancak kışın kışlaklarda, baharla birlikte akıncılarla beraber çöşüp taşan yarı meczup, ermiş şairler yerine getirebilirlerdi. İşte Yenice şairlerin çoğu da bu özellikleri taşımaktaydı. Şüphesiz bu fitrata sahip şairlerin, kültür erlerinin yetişmesinde vahdet-i vücûd düşüncesini Anadolu'ya getirenlerden biri olan Şeyh Abdullâh-ı İllâhî'nin (ö. 1491) rolü çok mühimdir. Akıncı beylerinden Evrenosoğlu Ahmed Bey'in sözünü ettiğimiz fonksiyonları yerine getirmek üzere ısrarla İstanbul'dan Yenice'ye getirttiği Şeyh İllâhî, bu şehirde yaşayan aydınları tesiri altına alıp hepsine ortak özellikler kazandıran bir merkez şahsiyet olmuştur. Samimî ve derinliği olan bir ruh, hep yükseklerde gezen ve kayıt tanımayan bir aldırılmaz tavır, bu kişilerin ortak özelliği idi. Şehirdeki şairleri de kuşatan, onları hür bir derviş duyarlılığı içinde yaşatan atmosferin kaynağını bu tasavvufî hava sağlıyordu. Bu hava ile Yenice, XVI. yüzyıl sonuna kadar çoğu Osmanlı Devleti'nin asırlar boyu tanınmış şairlerini yetiştiren önemli bir belde olmuş, akıncılığın fonksiyonunu yitirmesiyle beraber beslenme noktaları tıkanan şehir, kültür merkezi olma özelliğini kaybetmiştir. (İsen, 1997: 54)

Vardar Yenicesi'nin fethinden, şehrin elden çıktığı 1912 Balkan Savaşları'na kadar burada doğduğu tezkirelerde bildirilen yirmi bir şair tespit edilmiştir. XVIII. asır tezkirelerinden Sâlim Tezkiresi'ni hariç tutarsak, bu dönem ve bundan sonraki asırlarda kaleme alınan tezkirelerde Vardar Yenice olduğu bildirilen şaire rastlamadık. (XIX. ve XX. asır biyografik kaynaklarından *Sicill-i Osmânî*, *Osmanlı Müellifleri*, ve *Tuhfe-i Nâilî* gibi eserler ise tezkirelerde, biyografilerine yer verilen şairlerin hakkında kısaca bilgi verir nitelikte olduklarından, bunlar tespitlerimizin dışında tutulmuştur.) Tezkirelerde Vardar Yenice olduğu bildirilen şairler 'Abdülganî-i Vardârî, 'Aşkî, Âgehî, Beyâzî, Derûnî, Garîbî, Günâhî, Hâfız Mahmûd Efendi, Hayâlî, Hayretî, Mehmed, Râzî Mahmûd, Râzî Yûsuf, Rûhî, Selmân / İllâhî, Sıdkî, Sırrî, Şânî, Tâbî, Usûlî ve Yûsuf Sîneçâk'tir.

1) 'Abdülganî-i Vardârî (ö. H. 1108 / M. 1696-1697)

Şeyh-zâde Mehmed Efendi'nin torunlarından. Şeyhülislâm Yahya Efendi'den mülâzım olduktan sonra H. 1063 (1652-1653) yılında Pirinççi Medresesi'ne müderris olarak tayin edildi. H. 1064'te (1653-1654) Lutfî Bey Medresesi'ne, H. 1067'de (1656-1657) Üsküdar Vâlîde-i 'Atik Medresesi'ne görevlendirildi. Pirinççi Sinan, Merdümüyye, Nişancı Paşa-yı 'Atik, Fethiyye Sinan Paşa, Mehmed Ağa, Dâvûd Paşa, Alî Paşa-yı Cedîd medreselerinde müderris olarak çalıştı. Hicrî 1108 (1696-1697) yılında vefat etti. Bu beyit onun şiirlerinden birinin matla'idir:

Âteş-i 'aşk ile sûzân olalı kalbim benim
Döndü fânûs-ı hayâle gûyiyâ cismim benim

Kaynaklar: SAL: 95-96; TN: 2709; TGDİS: 8.

2) 'Aşkî

Vardar Yenicesi'ndendir. Kâtip olan şairin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu beyit şiirlerinden bir örnektir:

Gerçi kûyun terk idüp hacc itmege kıldum yarak
Lîk oldum Ka'be'den her günde bir menzil ırak

Kaynaklar: KF:404; TN: 2876.

3) Âgehî (ö. H. 985 / M. 1577-1578)

Şairler çimenliği ve zarifler madeni olan Vardar Yenicesi'ndendir. Asıl adı Mansur olan Âgehî, "Hâce Kaynı" adıyla bilinen Mehmed Çelebi'den mülâzım olmuş, müderrislik ve kadılık görevlerini ifâ etmiştir. Şair, aklî ve naklî ilimlerde mahir olmasının yanı sıra güzel şiirlere ve

Turkish Studies

rağbet edilen söyleyişlere sahiptir. Bir gemici güzeline gönlünü kaptıran Âgehî, aşkını gemicilik terimleriyle tertip edilmiş bir kaside kaleme alarak anlatmıştır. Bütün tezkireciler bu kasideden övgüyle söz etmişlerdir:

Çekdürüp firkatanı gözden irag oldun sen
Bahr-i fûrkatde niçe furtunalar çekdüm ben

Dûd-ı âhum direk oldu bu zemîn keştîdür
Bir yeni yelken olupdur ana gerdûn-ı kühen

Kaynaklar: L: 293; A: 98-99; AÇ: 351-352; HÇ: 137; B: 19; GA: 293; R: 35; KF:147; ŞM: 222; OM: III/4; TN: 187; TGDİS: 13.

4) Beyâzî (ö. H. 1024-1036 / M. 1615-1616 / 1626-1627)

İsmi Mehmed Çelebi'dir. Vardar Yenicesi'nden olan şair, müderristir. Şiir ve inşâda memleketinin meşhurları arasında yer alır. Ölüm tarihi hakkında kaynaklarda muhtelif bilgiler mevcuttur. Hicrî 1024/1036'da Vardar Yenicesi'nde vefat eden Beyâzî'nin şiirlerine bu beyit örnektir:

'Arz eyle metâ'-ı dili dil-dâre düşerse
Yirine düşer ol yüzi gül-zâre düşerse

Kaynaklar: RI: 76; TN: 440.

5) Derûnî

Vardar Yenicesi'nden kalemiye sınıfına mensup olan Derûnî, devrinin seçkinleri ve şairleri arasında yer alır. Tezkire yazarlarından Hasan Çelebi, şair hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunurken Ahdî, Âşık Çelebi ve Esrâr Dede olumlu görüşler dile getirmişlerdir. Hasan Çelebi'ye göre, kâtiplere lâzım olan irfan ve olgunluktan uzak Derûnî, muhasebeye ve haram mal kazanmada ustadır; bir Farsça beyti dahi başkalarının yardımıyla yazmışken Farsça sözlük kaleme almaya cüret etmiş ve Kemâl Paşazâde'nin *Hakâik ve Dakâik*'ni reddetme gafletinde bulunmuştur.

Diğer tezkire müelliflerine göre derviş meşrepli ve temiz mezhepli bir kişidir. Yusuf Sineçâk'ın hizmetinde bulunmuştur. Gece gündüz nazımla uğraşan, Farsçayı Fârisiler gibi bilen şairin, güzel şiirleri vardır. Şu beyit şiirlerinden bir örnektir:

Sâkiyâ öpme rakîbün ayagın eyle şikest
Âdem oldur ki sıya kasd ile şeytân ayagın

Kaynaklar: A: 152; AÇ: 516; HÇ: 301; R: 100; ED: 201-202; TN: 1143; TGDİS: 98.

6) Garîbî (ö. H. 954 / M. 1547-1548)

Söz ustalığını şiâr edinmiş şairlerin ocağı, hüner sahibi âlimlerin kaynağı olan Vardar Yenicesi'ndendir. İsmi Mehmed olan Garîbî, Mevlevî şairlerimizdendir. Yusuf Sineçâk'ın müridlerindedir. Hayatı boyunca birçok yere seyahat eden şair, Hicrî 954 tarihinde İstanbul'da ölmüştür. Tezkire yazarlarının övgüyle söz ettiği şairin latîf şiirleri vardır. Âşık Çelebi'ye göre, ömrü biraz daha uzun olsaydı birçok eser telif edebilir, okuyanların gönlüne hasret yarısı açacak şiirler kaleme alabilirdi. Bu beyit şiirlerinden bir örnektir:

Bâzâr-ı gamda eşk-i güher-bâra kim bakar
Sarraf-ı dîde bir kuru dükkân açar kapar

Kaynaklar: L: 409-410; A: 241-242; AÇ: 1633-1634; HÇ: 132-133; KF:436; R: 117; TN: 3072; 158.

Turkish Studies

7) Günâhî

Mahlası Günâhî olan şairin adı, Hasan'dır. Yusuf Sineçâk'ın en yakın öğrencilerinden olan şair, Mevlevî tarikatına mensuptur. Hayretî âmâ olduktan sonra, Günâhî onun hizmetiyle ilgilenmiştir. Hayatı boyunca belli bir yerde ikamet etmeyip pek çok şehre seyahat eden Günâhî, Hicaz'a da gitmiştir. Konya, Selânik, Tırhala gibi şehirlerde kalmıştır. Selânik'teki Farsça müderrislerinin önde gelenlerinden olmuştur. Şiirlerinin çoğunluğunu tasavvufi unsurlar ihtiva eden nasihatnâme niteliğindeki söyleyişler oluşturur. Özellikle kaside, kıt'a ve mesnevi nazım şekliyle yazdığı şiirleri, şiiriyet yönünden dikkat çekicidir. Tezkirelere göre kırktan fazla kasidesi bulunan şairin, gazelleri de ince mânâlı, lafızları ve edâsı da nâzik ve pâktir. Bu beyit şiirlerinden bir örnektir:

‘İşk ehli hatt-ı ‘ârız-ı zîbâdan ağlamaz
Pervâne dûd-ı şem‘-i dil-ârâdan ağlamaz

Kaynaklar: A: 259; AÇ: 722-724; HÇ: 221-222; B: 166; GA: 265; R: 203; KF: 478-479; TN: 3620.

8) Hâfız Mahmûd Efendi (ö. H. 1045 / M. 1635-1636)

Vardar Yenicesi'nden yetişen fazıllardan olup Kur'ân ayetlerinin kolaylıkla bulunabilmesi için yazdığı *Tertîb-i Zibâ* adındaki eseri meşhurdur. Hicrî 1045 yılında memleketinde vefat etmiştir. Bu beyt şiirlerinden bir örnektir:

Değül arz u semâ vü şeş cihetdür⁸ Hazret-i Mevlâ
Kâdîmî zâtına olmaz mahal-i hâdis olan eşyâ

Kaynaklar: OM: I/277; TN: 707.

9) Hayâlî (ö. H. 964 / M. 1556-1557)

Hayâlî, Vardar Yenice'li şairlerden olup özellikle Âşık Çelebi kendisine tezkiresinde önemli bir yer ayırmış ve onu taltif eden pek çok ifade kullanmıştır: “Rûmilinün sühân-ârâsı, hevâyı istignânun hümâsı, Kâf-ı ‘âlem-i itlâkun ‘Ankâsı, bî-tekayyüdlük kûynun gedâsı, şeh-levendlik gürûhunun pâdşâsı meşhûr Hayâlî Beg'dür.”(Âşık Çelebi, 2010: 1541)

İsmi Mehmed olup lakabı, Bekâr Memî'dir. Usûlî ve Hayretî gibi hemşehrilerinin de musahibi ve çağdaşı olan Hayâlî, Rumeli şairlerinin üstadı kabul edilmektedir.

Gençliğinde medresede *Gülistân* ve *Bostân* gibi eserleri okumuştur. Bunları okurken henüz yolun başında olmakla birlikte yavaş yavaş bir edebî ve manevî derinlik de kazanmaya başlamıştır. Bu sıralarda Kalendarîyân ve Hayderîyân büyüklerinden Baba Ali Mest-i Acemî, Yenice'ye uğramıştır. Hayâlî bu zatın etrafındakilerin etkisi altında kalmış; onlarla birlikte İstanbul'a gelmiştir.

İstanbul'a geldiklerinde halk arasında son derece itibarlı zâtlardan olan Sarı Gürz, İstanbul kadısı idi. Hayâlî'yi, Baba Ali'nin yanında gördüğünde, “böyle temiz yüzlü bir oğlanın, böyle birisinin yanında durması makbûl ve meşrû değildir” diyerek onu Baba Ali'nin yanından alıp devrin muhtesibi Uzun Ali'nin yanına vermiştir. Hayâlî, bu zatın yanındayken ilim tahsiliyle meşgûl olmuştur.

Kısa zamanda şiir söylemeye başlayan şair, sevgilinin güzelliklerini tasvir hususunda benzerine rastlanmayacak değerinde gazeller söylemiştir. Geceleri sabahlara kadar yazıp temizce çektiği şiirleri kısa zamanda halk arasında yayılmış ve şöhret bulmuştur.

⁸ Bu kelimenin mânâ gereğince “cihetde” olması lâzım geldiği, eserde sehven böyle yazıldığı düşüncesindeyiz.

İskender Çelebi vesilesiyle saraya tanıtılan Hayâlî, kısa zamanda burada da tanınarak beğenilmiştir. İlk önce ulûfe verilen şaire daha sonra tımar ve zeâmet bağışlanmıştır. Her gazel ve kasidesi için kendisine ihsanlarda bulunulmuş; böylece yüz binden ziyade zeâmete sahip olmuştur. Onun bu başarısı kimilerince İskender Çelebi, kimilerince de İbrahim Paşa'nın terbiyesine bağlanmıştır. Oysa aslında onu bu derecede başarılı kılan kendi yeteneği, istidadı ve bununla birlikte hüner sahiplerinin değerbilir oluşuydu.

Kendisine pek çok zeâmetler ve ihsanlar sunulan Hayâlî, yaratılışı itibarıyla dünya nimetlerine kayıtsız bir şairdir. Bütün mal, mülk ve servete karşı alâkasız bir tabiatı vardır.

Tezkire yazarları, Hayâlî'nin şairlik kudretinden övgüyle bahsederler. Onun söz söylemedeki kuvveti ve şiir sanatındaki üstatlığı insanlık âlemince malûmdur ve tasdik edilmiştir. Şiir ilmindeki bilgisi, *ilm-i ayne'l-yakîn* mesabesinde idi.

Hayâlî, devrinde pek çok şairin hayal dahi edemeyeceği incelikleri şiirinde ustaca kullanmış bir sanatkârdır. Bu sebeple olsa gerek ki devrindeki pek çok şair arasından cihan padişahı Sultan Süleyman, ona ayrı bir değer vermiş; onu özel bir mevkide tutmuş ve kendisine fazlaca lütuf ve ihsanda bulunmuştur.

Âşık Çelebi, küçük yaşlarda Hayâlî ile tanışmış; uzun yıllar onunla aynı meclislerde yer almıştır. Bununla birlikte Hayâlî'nin hiçbir incitici hareketine şahit olmadığını ifade eder.

Hayâlî Bey'in güzel huylarının birisi de hezl ve hicve düşkün bir mizacının olmamasıdır. Kimse hakkında kötü söylemez ve kimseyi incitmezdi. Taşlıcalı Yahya'nın sataşmalarına karşı sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Ben Hayâlî Rûm'da bir rind-i dürd-âşâm iken
Câm-ı fâğfûrî içer hâkân-ı Türkistân bana

İdüp der-pûst Mecnûn'ı geçürmüş Leylâ yanından
Vefâ âyînini öğren gönül Leylâ şebânından

Fenâ ehline ta'n itme geçüp 'ucb ile yanından
Bu deşt-i vahdet-âbâdun sakın şîr-i jiyânından

Didiler kim hazân eyyâmı geldi vakt-i 'işretdür
Bahârından ne buldum ki bulam anun hazânundan

H. 964 (M. 1556/1557) senesinde Edirne'de vefat eden ve Haydar-hâne hazîresinde medfûn olan şairin ölümüne, dönemin birçok şairi tarih düşürmüştür. Bunlardan örnek olarak ikisini anmakla yetineceğiz:

(Günâhî) 'Âlem-i hissdan Hayâlî gitdi âh
(Arşî) Sözi dilde Hayâlî gözde kaldı

Kaynaklar: S:126; L: 254-255; A: 137-138; AÇ: 1541-1569; HÇ: 290-296; B: 63-64; GA: 212-214; KF: 286-291; R: 95-99; OM: II/160-161; TN: 1087; TGDİS: 196.

10) Hayretî (ö. H. 941 / M. 1534-1535)

Rumeli'nin şairler ve zarifler yatağı olan Vardar Yenicesi'ndendir. Yusuf Sineçâk'in kardeşidir. Tımar sahibi şairlerden olan Hayretî, sade dilli, temiz kalpli, lâubalî bir edaya sahip abdal-meşrep biridir. Anadolu şairleri içinde belâgatının yüksekliğiyle, olgunluğuyla bilinen Hayretî, divan sahibidir ve akranlarından üst derecede bir şairdir. Şiirleri sade, akıcı ve

güzel bir edaya sahiptir. İbrahim Paşa'ya sunduğu kaside meşhurdur. Şair hayatı boyunca gözü, gönlü tok şekilde yaşamış ve müstağni bir ömür sürmüştür.

Ne Süleymâna esîrüz ne Selîmün kulıyuz
Kimse bilmez bizi bir şâh-ı kerîmün kulıyuz

matla'lı gazelinden dolayı paşa cüzî bir tımar vermiş; Hayretî böyle tımar olmaz diyerek teklifi geri çevirmiş; Yahyalı beylerine ve Mihâloğullarına hizmet etmiştir.

Hayretî hayatının son demlerinde görme yetisini kaybetmiş ve ömrünün geri kalanını a'mâ olarak sürdürmüştür. Şu beyti a'mâ olduktan sonra söylemiştir:

Hayretî kör bengi bir abdâl-ı yek-rengüm bugün
Göz yumup ag u karasından cihânun fârigüm

Tezkirelerde kendisinden övgüyle bahsedilen şair, H. 941 senesinde memleketi Vardar Yenicesi'nde vefat etmiştir. Şu beyitler şiirlerinden örneklerdir:

Mey-i nâbun nice olmayalum ölümlisi biz
Bir iki gün bu fenâ evde anun dirisiyüz

Bundan artık dahı vuslat nice olur 'âlemde
Bir gök altındayuz ol mâh ile dâyim ikimüz

Zevk ü safâ didükleri derd-i belâ mı ki
Mihr ü vefâ didükleri cevr ü cefâ mı ki

Vuslat didügi 'âşıkına dil-berün 'aceb
Şol göz uciyla eyledügi merhabâ mı ki

Kaynaklar: S: 126-127; L: 240-241; A: 129-130; AÇ: 639-643; HÇ: 259-262; GA: 208-209; KF: 276-277; TGDİS: 200.

11) Mehmed (ö. H. 1055 / 1057/ M. 1645-1646 / 1647-1648)

İlmiye sınıfına mensup olan şairin ismi, Şeyh-zâde Mehmed Efendi'dir. Gâzi Evrenos-zâde olarak da tanınan şair, Selânik mevleviyetinde bulunmuştur. Hayatı hakkında fazla malûmat yoktur. Belâgat mülkünde, melahat atının hızlı binicilerinden olan şair, zamanının güzel yüzlü fâzıllarından ve orta yaşlı şairlerin benzersizlerindedir. İlim, olgunluk ile süslü; şiir ve inşa ile donanmış olan Şeyh-zâde Mehmed Efendi Farsça ve Türkçe güzel şiirlere, rağbet edilen söyleyişlere sahiptir. Şu beyit şiirlerinden bir örnektir:

Nedür bu resm-i dil-ârâ nedür nu nakş-ı nigâr
Ki tarh itdi çemen-zâra nakş-bend-i bahâr

Kaynaklar: KF: 494; R: 213-214; RI: 133; M: 56; OM: II/49; TN: 3815; TGDİS: 282.

12) Râzî

Adı Mahmûd Çelebi'dir. Vardar Yenicesi'nden Şeyh İlâhî'nin akrabasıdır. Arapça bilgileri tahsil ettikten sonra kitabet, inşâ, hüsn-i hat ve imlâya yönelmiştir. Mehmed Paşa'nın yanında sır kâtipliği ve tezkirecilik yapmıştır. Ayrıca nişancılık görevinde de bulunmuştur. Şiirde güzel dikkati, edebî sanatları kullanma becerisi ve temiz bir edâyla oluşturduğu muhayyilesinin mânâları öylesine ileri derecededir ki, fesatlık çıkarmak istese birçok kimsenin şiir yazmaktan vazgeçmesine sebep olurdu. Kaynaklarda, şairin şiirlerinden örnek sunulmamıştır.

Kaynaklar: AÇ: 1343; TN: 1268; TGDİS: 372.

13) Râzî (ö. H. 1027/ M. 1617-1618)

İsmi, Vardârî Yusuf Efendi'dir. İlmiye sınıfına mensup şairlerdendir. İstanbul'da vefat etmiştir. Hayatı hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Şu beyit şiiirlerinden bir örnektir:

Niçün ey meh-likâ 'uşşâk-ı zâra rahm itmezsün
Hele mey-hânededen geçdük Vefâ'ya bârî gitmezsün

Kaynaklar: KF: 306; R: 155; BEL: 110; R: 108; TN: 1262; TGDİS: 373.

14) Rûhî

Vardar Yenicesi'nde doğan şair, Şeyh İlâhî'nin akrabalarındandır. Mehmed Paşa'nın tezkirecisi ve sır kâtibi olmuştur. Hayatı hakkında fazla bilgiye ulaşamadığımız şair III. Murad devri (1574-1595) ortalarında vefat etmiştir. Kaynaklarda şairin şiiirlerinden örnek sunulmamıştır.

Kaynaklar: SO: 1399; TN: 1572.

15) Selmân / İlâhî (ö. H. 972 / M. 1564-1565)

İlim ve irfan erbabıyla süslenmiş, İrem bağının tavırlarına benzeyen ünlü şehir Vardar Yenicesi'ndendir. İsmi Selman olan şairin, mahlası İlâhî'dir. Şeyh-zâde olan şair, cediti gibi (baba ve dedesi) gibi müderristir. Gece gündüz çalışarak birçok ilim tedris etmiş; Fars ve Nevâyî dilini (Çağatayca) öğrenmiştir. İnşâ ilminde maharet sahibi, muamma çözme ve muamma söylemede döneminin en şöhretlileri arasında yer almıştır. Zamanının taze söz söyleyen şairleri içinde yer alır. Kelimeleri tıpkı sevgilinin dudağı gibi ferahlatıcı olmakla şiiirlerini okuyanlar sevinçli ve neşeli olurlar. Hoş-sohbet, rind ve lâubâlî meşrep olduğundan dolayı âşıkâne şiiir söylemekten geri kalmamıştır. Kasidelerindeki üslûbu ile kendine has bir yer edinmiştir. Bazı tezkire yazarları (Ahdî ve Hasan Çelebi) şairi, iki farklı kişi olarak değerlendirmişler ve eserlerinde hem Selmân hem de İlâhî şeklinde iki ayrı madde başı yapmışlardır. Şu beyitler şiiirlerinden örnektir:

'Ayš u 'işret mevsimidir geldi eyyâm-ı bahâr
Zâhidâ bana namâzı anma anun vakti var

Sırrımı fâş eyledi ol nokta nokta hâller
Kumda oynasın begüm şimden girü remmâller

Kaynaklar: A: 174; A: 106; HÇ: 139; HÇ: 394; B: 90; GA: 294; KF: 351; R: 129; TN: 197/1847; TGDİS: 226/435.

16) Sıdkî

Vardar Yenicesi'ndendir. İyi bir eğitimin ardından kadı olmuştur. Halk içindeki şöhretinin sebebi, ismi değil, mahlası gösterilmesine rağmen Âşık Çelebi, hiç kimseden "bu şiiir onundur" diye duymadığını, hiçbir mecmuada gazel yahut beyitlerine rastlamadığını ifade eder ve şu beyti şiiirlerinden nümüne olarak sunar:

Nedür tâk-ı sipihri kim kemendin 'arşa atmışdur
Şular kim yâr işigin Sıdkiyâ bir pâre yasdanmış

Kaynaklar: AÇ: 1289; TGDİS: 445.

17) Sırrî (ö. H. 990/ M. 1582-1583)

Can veren havası, Hz. İsa gibi ölüleri diriltiren letafet sahası Vardar Yenicesi'ndendir. İsmi, İsa'dır. Merhum Şah Efendi'den mülâzım olmuştur. Trabzon'da kadılık yapmıştır.

Turkish Studies

Döneminin şairleri Bâkî, Rûhî, Rumûzî ve Gelibolulu Âlî ile aynı meclislerde bulunmuştur. İlimlerin sırlarına vâkıf olan şairin Farsça hakkındaki malûmatı meşhurdur. Ayrıca şairler ve zarifler arasındaki hoş sohbetinin, şiirinden üstün olduğu söylense de şiirleri güzel, söyleyişleri süslü ve akıcıdır. Şu beyit şiirlerinden bir örnektir:

Ne hâlüm anmaga kudret ne sabra tâkat var
Efendi hâl mükedder ziyâde hayret var

Kaynaklar: L: 308; A: 174; HÇ: 386; B: 88; GA: 308-309; KF: 347, R: 123; TN: 1743; TGDİS: 445.

18) Şânî

Vardar Yenicesi'nden olan Şânî, şair Garibî'nin kız kardeşinin oğludur. İsmi, Yakup'tur. İyi bir öğrenim görmüş ve müderris olmuştur. Mizacı, şiire ve taze mazmunlar bulmaya müsaittir. Tezkire yazarları, Şânî hakkında iyi temennilerde bulunmuş; genç denilebilecek bir yaşta vefat etmese, onun kıymetli ve meşhur bir şair olabileceği hususunda görüş beyan etmişlerdir. Şu beyit şiirlerinden bir örnektir:

Bâg-ı ruhunda ol sanemün hatt-ı müşk-bâr
Sahn-ı İremde tâze açılmış benefşe-zâr

Kaynaklar: A: 191; HÇ: 416; KF: 355; R: 134; TGDİS: 467.

19) Tâbî (ö. H. 960 / M. 1552-1553)

Vardar Yenicesi'ndendir. Tâbî, Molla Hudâvendigâr'ın dergâhında uzun süre kalmıştır. Fakirler içinde dervişlikle meşhur olmuş, pâk meşrep ve lâubalî mezhep biridir. Birçok kez Arap memleketlerine seyahat etmiş, kendi hâline münasip düşen şiirleri güzeldir ve rağbet görmüştür. Şu beyitler onun şiirlerine örnektir:

Sâye-veş bir serve her kim bende-i üftâdedür
Kâr u bârından cihânun farîg u âzâdedür

Gerçi Husrev sevdi Şîrîn'i irişdi vaslına
Yolına rûhın revân itdi nazar-Ferhâd'edür

Kaynaklar: A: 117; TN: 492; TGDİS: 493.

20) Usûlî

Vardar Yenicesi'nden olan şair, bir sipâhî-zâde olup bilgin bir zâttır. Tezkire yazarı Garibî, Usûlî'nin adını Derviş Ali, Ayvansarâyî ise Abdullah olarak bildirir. (Ayvansarâyî: 1985; 160) Babasından çok fazla mal, mülk kalmasına rağmen bunları Hak yolunda harcayarak uzletli tercih etmiştir. İlim tahsili esnasında, Şeyh İbrahim Gülşenî'nin nâmını duymuş ve onun müritlerinden olmak maksadıyla Mısır'a gitmiştir. Hatta bu yolculuk esnasında şu gazeli yazdığı rivayet edilir:

Dilde haylîden hayâl-i zülf-i dilber var imiş
Cânum içinde yatur bin başlu ejder var imiş

Eyâ dirîgâ hîçe satdum kıymetini bilmedüm
Âb u hâkümde benüm bir pâk gevher var imiş

Olmadan levh u kalem dahı hat-ı ma'sûk ile
Levh-i dilde yazılı dîvân u defter var imiş

Turkish Studies

Secdeler eylen gelün abdâllar kim bunda bir
Tekye-i hakda tırâş olmuş kalender var imiş

Yakdı gönlüm âteşi şöyle cihân mülkin dilâ
Neylesin dîvâne ki gönlinde ahker var imiş

Zâl-i dünyâya gönül virme Usûlî var iriş
Gülşenî dirler velâyet içre bir er var imiş

Şeyh Gülşenî'ye vardığında, onun terbiyesi altına girmiştir. Şeyhinin nezdinde makbûl ve muteber bir mürit olmuştur. Defalarca çile çıkardığı, yine kaynakların verdiği bilgilerdendir. Müritliği zamanında da pek çok şiir yazmıştır ki bunlar benzersiz güzellikte manzumelerdir. Gelibolulu Âlî de bunlardan bir tanesini tahmis etmiştir. Bütün şiirleri son derece ince, güzel ve itibarlı olduğunu belirtmiştir.

Ömrünün son demlerinde yeniden memleketine dönerek burada yaşamıştır. Şiirlerinin çoğu, tasavvufî özellikler taşımakta ve aldığı terbiyenin yansıması niteliğindedir.

Latîfî, Usûlî'nin eğitimi ve meşrebi dolayısıyla şiirlerinin mutasavvifâne olduğunu, üslûbunun Seyyid Nesîmî tarzına yakın olduğunu söylemektedir. Mânâ cihetinden ise Makâlî'nin *Câvidân-nâme* ve Fazlullâh Na'î'nin *Makâlât*'na benzerliğini vurgulamaktadır.

Kaynaklar: G: 88; L: 175-177; A: 92-93; AÇ: 344-348; HÇ: 135; B: 18; GA: 193; KF: 147; R: 35; OM: II/76; TN: 170; TGDİS: 510.

21) Yûsuf Sîneçâk (ö. H. 954 / M. 1547-1548)

Ma'rifet ehlinin kaynağı, ince ve nükteli söz söyleyenlerin madeni olan Vardar Yenicesi'ndendir. Hayretî'nin biraderidir. Adı Yusuf, lakabı Sîneçâk'tir. İlim yolundan vazgeçerek kanâat makamına münzevî olduktan sonra Mısır'a gidip Şeyh İbrâhim Gülşenî'ye intisap etmiştir. Daha sonra Mevlevî tarikatına girmiş ve Mevlevîliğin muteber dedelerinden birisi olmuştur.

Farsça'yı iyi bilen şair, *Mesnevî*'den seçtiği beyitlerle ve *Rebâb-nâme*'den beğendiği beyitleri ihtiva eden bir eser olan *Cezire-i Mesnevî*'yi kaleme almıştır. Müretteb divanı olmayan şairin şiirleri, Mevlevî dervişlerin defterlerinde, şiir meraklılarının mecmualarında bulunmaktadır. Bu beytler şiirlerine örnektir:

Biz tâc-rübâ-yı ser-i şâhân-ı cihânuz
Biz hâk-i kef-i pâ-yı gedâyân-ı zemânuz

Erbâb-ı mahabbet bizi Yûsuf bilür ammâ
Ashâb-ı hased gözine ey dost Sinânuz

Ehl-i derd olmayan anlar mı safâsın elemün
Bana sor lezzetini ben bilirüm derd ü gamun

Kaynaklar: A:312; AÇ: 685-689; HÇ: 450-451; B: 244; GA: 209; KF: 639; R: 273-274; ED: 524-530; VA: 44-45; OM: I/80; TN: 4793; TGDİS: 538.

SONUÇ

	Şair	Yaşadığı Asır ⁹	Mesleği/Sınıfı
1	‘Abdülgânî-i Vardârî	XVII. Yüzyıl	Müderriş
2	‘Aşkı	XVII. Yüzyıl	Kâtip
3	Âgehî	XVI. Yüzyıl	Müderriş/Kadı
4	Beyâzî	XVII. Yüzyıl	Müderriş
5	Derûnî	XVI. Yüzyıl	Kalemiye
6	Garîbî	XVI. Yüzyıl	-
7	Günâhî	XVI. Yüzyıl	Müderriş
8	Hâfiz Mahmûd	XVII. Yüzyıl	İlmiye
9	Hayâlî	XVI. Yüzyıl	-
10	Hayretî	XVI. Yüzyıl	Sipahi
11	Mehmed	XVII. Yüzyıl	İlmiye
12	Râzî Mahmûd	XVI. Yüzyıl	Kâtip/Nişancı
13	Râzî Yûsuf	XVII. Yüzyıl	İlmiye
14	Rûhî	XVI. Yüzyıl	Kâtip
15	Selmân / İlâhî	XVI. Yüzyıl	Müderriş
16	Sıdkî	XVI. Yüzyıl	Kadı
17	Sırrî	XVI. Yüzyıl	Kadı
18	Şânî	XVI. Yüzyıl	Müderriş
19	Tâbî	XVI. Yüzyıl	-
20	Usûlî	XVI. Yüzyıl	-
21	Yûsuf Sîneçâk	XVI. Yüzyıl	-

Yazımızda, tezkirelerde Vardar Yenicesi’nden olduğu bildirilen şairlerin tespitine ve söz konusu biyografik kaynaklardan hareketle bu edebî şahsiyetlerin kısaca hayat hikâyelerine yer vermeye çalışılmıştır. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere bu şairlerin on beşi XVI. asırda, altısı da XVII. yüzyılda yaşamıştır.

XVI. yüzyıl, Osmanlı Devleti için bütün sahalarda olduğu gibi edebiyatta da en parlak zaman dilimidir. Bunun tezahürü, Vardar Yenicesi’nde de görölmektedir. Osmanlı hâkimiyetine XIV. asrın son çeyreğinde katılan bu küçük Balkan şehri, özellikle XV. yüzyılın sonlarından itibaren Rumeli’deki Osmanlı kültür ve sanat merkezlerinden biri haline gelmeye başlamıştır. XVI. yüzyılda 15, XVII. yüzyılda 6 şair yetişen Vardar Yenicesi’nde takip eden asırlarda şair yetişip

⁹ Ölüm tarihi bildirilmeyen şairler için, şairin biyografisinin yer aldığı ilk tezkirenin yazıldığı asır dikkate alınmıştır.

Turkish Studies

yetişmediği hususunda tezkirelerde herhangi bir malûmat yoktur. Sadece iki asırda bu kadar şair yetiştiren bir şehrin, XVIII. ve XIX. yüzyıllarda şair yetiştirememesi izahı zor bir durumdur. Bu veriden yola çıkarak Vardar Yenicesi'nin kültür ve sanat merkezi olma özelliğini XVIII. asırdan itibaren yitirmeye başladığı söylenebilir. Şüphesiz bunda, şehrin idarecisi konumundaki Evrenosoğulları'nın akıncı olması ve akıncılığın tıpkı diğer Osmanlı kurumları gibi XVII. asrın sonlarından itibaren güç kaybetmeye başlaması mühim faktörlerdendir.

Vardar Yeniceci şairlerin mesleklerine göz atıldığında 6'sının müderris, 3'ünün kâtip, 3'ünün kadı, 1'inin sipahi, 3'ü ilmiye, 1'i de kalemiye sınıfına mensup memur olduğunu görülmektedir. 5 şairin ise mesleği tespit edilememiştir. Bu dağılıma dikkat edildiğinde şairlerin tamamına yakınının iyi bir eğitimden geçtiği sonucuna varılabilir. Zira Osmanlı toplumunda fertler, söz konusu mesleklere sahip olmak için belli şartları yerine getirmek zorundadır.

Yaklaşık beş buçuk asır Osmanlı hâkimiyetinde kalan ve yirmi bir şair yetiştiren Vardar Yenicesi, Türk kültür ve edebiyatına önemli katkıları olan bir şehirdir. Özellikle bu şairlerin bir kısmının şöhreti asırlar boyu sürerek günümüze dek gelmiştir. Sadece Usûlî, Hayretî ve Hayâlî Bey üzerine hazırlanan lisans, yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısı göz önünde bulundurulduğunda tespitimizin doğruluğunun ispat etmeye yetecektir.

KISALTMALAR

- A:** Ahdî Tezkiresi: *Gülşen-i Şu'arâ*
- AÇ:** Âşık Çelebi Tezkiresi: *Meşâ'irü's-Şu'arâ*
- B:** Beyânî Tezkiresi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*
- BEL:** Belîğ Tezkiresi: *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*
- EA:** Es'ad Efendi: *Şâhidü'l-Müverrihîn*
- ED:** Esrâr Dede Tezkiresi: *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*
- G:** Garîbî Tezkiresi: *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm*
- GA:** Gelibolulu 'Âlî: *Künhü'l-Ahbâr*
- HÇ:** Hasan Çelebi Tezkiresi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*
- KF:** Kafzâde Fâ'izî: *Zübdetü'l-Eş'âr*
- L:** Latîfî Tezkiresi: *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*
- M:** Mucîb Tezkiresi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*
- OM:** *Osmanlı Müellifleri*
- R:** Riyâzî Tezkiresi: *Riyâzü's-Şu'arâ*
- RI:** Rıza Tezkiresi: *Tezkire-i Rızâ*
- S:** Sehî Beg Tezkiresi: *Heşt Behişt*
- SAL:** Sâlim Tezkiresi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*
- SO:** *Sicill-i Osmânî*
- TGDİS:** *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*

Turkish Studies

TN: *Tuhfe-i Nailî*¹⁰

VA: *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*

KAYNAKÇA

- Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ* (haz. Süleyman Solmaz) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83501/ahdi---gulsen-i-suara.html>
- Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, (haz. Filiz Kılıç), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010.
- BAŞAR, Fahamettin. "Evrenosoğulları", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul 1995.
- Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, (haz. İbrahim Kutluk), TTK Yayınları. Ankara 1997.
- Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, (haz. Aysun Sungurhan) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83502/beyani---tezkiretus-suara.html>
- BEYZADEOĞLU, Süreyya Ali, "Hasan Çelebi Tezkiresindeki Şairlerin Şehirlere Göre Tasnifi ve Şehir Tasvirleri", *İlmî Araştırmalar*, S. 11, İstanbul 2011.
- Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri I-III*, İstanbul 1333-1342.
- BÜLBÜL, Tuncay, "Bir Kültür Merkezi Olarak Manastır ve Manastır Doğumlu Divan Şairleri", *Turkish Studies Volume 3/4 Summer 2008*, s. 457-471.
- CANIM, Rıdvan, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- ÇAKICI, Bilal, "Za'fî'nin Vardar Yenicesi Şehrengizi", *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları (JTS/TUBA)*, Harvard: Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University 2008.
- Edirneli Sehî, *Tezkire-i Sehî*, Matba'a-i Âmidî, İstanbul 1325.
- Es'ad Mehmed Efendi, *Şâhidü'l-müverrihîn* (haz. Rıza Oğraş) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83605/esad-mehmed-efendi---sahidul-muverrihin.html>
- Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, (haz. İlhan Genç), AKMB Yayınları, Ankara 2000.
- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, (haz. Yücel Dağlı vd.) 8. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.
- Garîbî, *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm*, (haz. İsrâfil Babacan), Vizyon Yayınevi, Ankara 2010.
- Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (haz. Ramazan Ekinci) Tibyan Yayıncılık, İzmir 2012.
- Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, *Mecmua-i Tevârih* (haz. Fahri Ç. Derin-Vahid Çabuk) Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985.
- İNCİCİYAN, P.L. - ANDREASYAN H.D., "Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* Sayı 2-3, İstanbul 1973-1974.

¹⁰ *Tuhfe-i Nailî* adlı eserden verilen dipnotlardaki sayılar, sayfa numarası değil, eserdeki edebî şahsiyetlerin kaçınıcı sırada olduğunu göstermektedir.

- İPEKTEN, Haluk, vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- İSEN, Mustafa, “Edebiyat Tarihi Açısından Priştine ve Bu Şehir Doğumlu Divan Şairleri”, *Varayım Gideyim Urumeli’ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009
- İSEN, Mustafa, “Edebiyat Tarihinde Manastır”, *Varayım Gideyim Urumeli’ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- İSEN, Mustafa, “Kültür Tarihimizde Üsküp ve Üsküplü Divan Şairleri”, *Varayım Gideyim Urumeli’ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- İSEN, Mustafa, “Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış”, *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- İSEN, Mustafa, “Osmanlılarda Şehir ve Kültür”, *Varayım Gideyim Urumeli’ne*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- İSEN, Mustafa, “Usûlî’nin Yenice Şehrengizi”, *Mehmet Kaplan İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 75, Ankara 1988.
- İSEN, Mustafa, *Kühü’l Ahbâr’ın Tezkire Kısmı*, AKMB Yayınları, Ankara 1994.
- İsmâil Belîğ, *Nuhbetü’l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdeti’l-Eş’âr*, (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), AKMB Yayınları, Ankara 1999.
- Kafzâde Fâ’izî, *Zübdetü’l-Eş’âr*, (haz. Bekir Kayabaşı), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997.
- KILIÇ, Filiz, “Kültür Tarihimizde Filibe ve Filibeli Divan Şairleri”, *Hacı Bektaş Velî Dergisi*, Yıl: 2007, Sayı: 43.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, (haz. İbrahim Kutluk), TTK Yayınları, Ankara 1989.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ* (haz. Aysun Sungurhan) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83504/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html>
- Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ* (haz. Rıdvan Canım), AKMB Yayınları, Ankara 2000.
- Lorry, Heath W. – Erünsal, İsmail, *Yenice-i Vardar’lı Evrenos Hanedanı: Notlar ve Belgeler*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.
- Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî I-VI*, (haz. Seyit Ali Kahraman-Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Mucîb, *Tezkire-i Mucîb*, (haz. Kudret Altun), AKMB Yayınları, Ankara 1997.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1982.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar*, C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- Riyâzî, *Riyâzü’ş-Şu’arâ*, (haz. Namık Açıkgöz), Ankara Üniversitesi, DTCF, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1982.
- Sâlim Efendi, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ* (haz. Adnan İnce) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83606/salim-efendi---tezkiretus-suara.html>

Turkish Studies

-
- Şemseddin Sâmî, *Kâmusu'l-A'lâm I-VI*, (tıpkıbasım), Kaşgar Neşriyat, Ankara, 1996.
- TUĞLACI, Pars, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1985.
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî I-II*, (tıpkıbasım haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı), Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- UMUR, Yasemin, *Reconstructing Yenice-i Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Evrenos”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, Eskişehir 1997.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, TTK Yay, Tarihsiz.
- Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, *Tezkire-i Rızâ*, (haz. Gencay Zavotçu)
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83506/zehr-i-mrzade-seyyid-mehmed-riza---tezkire-i-riza.html>